

https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/10_wg9_taf_120.pdf?utm_source=chatgpt.com

2. Final agreement for the settlement of the differences as described in the united nations security council resolutions 817 (1993) and 845 (1993), the termination of the interim accord of 1995, and the establishment of a strategic partnership between the parties. URL: https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/spogodbaben.pdf?utm_source=chatgpt.com

Грубінко Андрій Васильович
керівник Центру стратегічної
аналітики та міжнародних студій
Західноукраїнського національного
університету, доктор історичних
наук, професор

СТРАТЕГІЧНІ ПРОРАХУНКИ НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В умовах тотальної війни росії проти України Північноатлантичний Альянс актуалізується не лише як один з головних міжнародних партнерів, але як головна мета зовнішньої політики нашої держави у сфері безпеки. Параліч анахронічної ООН як всесвітньої організації, покликаної гарантувати мир і безпеку її державам-членам, бездіяльність ОБСЄ в реаліях наймасштабнішого військового конфлікту в Європі з часів Другої світової війни, слабкість ЄС як військової компоненти системи європейської безпеки залишають НАТО її головним колективним, системоформуючим суб'єктом. Саме тому набуття членства в Альянсі небезпідставно розглядається керівництвом України як гарантія безпеки номер один проти імовірної подальшої військової агресії РФ. Саме основна когорта держав НАТО формують ядро найближчих партнерів України у боротьбі за існування і свободу.

Розвиток подій російсько-української війни, її затяжний характер, що породжує додаткові загрози в системі безпеки регіону і світу загалом, змушує застосувати критичний підхід до аналізу функціонування НАТО в розрізі його історичних передумов, теперішнього стану і прогнозування найближчого майбутнього. При цьому варто абстрагуватися від огульно-емоційної критики НАТО та усього західного світу (хоча нерідко є за що), бо поважаємо їх зусилля з допомоги Україні як життєво необхідні. Утім, як відомо, насамперед не похвала, а конструктивна критика дає можливість пізнати істину і виправити помилки, допущені у відносинах сторін для оптимізації подальшої співпраці.

1. НАТО, відмовившись інтегрувати в свої ряди Україну та ряд інших держав пострадянського простору (за визначенням ЄС т. зв. «Західні нові незалежні держави»), на початку 1990-х років зафіксувало буферну зону на Сході Європи, за що тепер доводиться платити надмірно високу ціну. Розпад Радянського Союзу не став тією історичною реальністю, яка повністю

ліквідувала неофіційні геополітичні лінії поділу в Європі, і, як видно сьогодні, це мало трагічні наслідки. Буферна зона між пострадянською неоімперською росією та розширеним за рахунок численних країн колишнього соцтабору колективним Заходом була побудована насамперед на присутності в ній України і на її життєвих інтересах. Було очевидним (та не для всіх), що вічно так тривати не може, бо доля «сірої зони» зазвичай незavidна – вона є передовою і вельми привабливою мішенню для країни-агресора.

2. Події в Україні, починаючи з 2014 року, наочно засвідчили, що НАТО явно програло інформаційно-розвідувальну війну росії в Європі. Західні суспільства в силу своєї відкритості стали надзвичайно вразливими до безцеремонного впливу мережі ФСБшних агентів, а новітні засоби кібервпливу та інформаційного маніпулювання масовою свідомістю лягли в основу повномасштабної гібридної війни кремля проти усього демократичного світу. Факти розслідування російського впливу на вибори президентів США у 2016 і 2020 роках стали вершиною успіху кремлівської війни з Заходом. Безпрецедентно розгалужена системна мережа російського впливу, яку дозволили розбудувати європейські, та навіть американські еліти, вражає.

3. В НАТО ніколи належним чином не розглядали Україну як головного чинника демократизації та стримування РФ, стабільності і безпечності Європи. Концепція «Європа від Лісабона до Владивостока» дуже міцно засіла в умах західних еліт, бо так було вигідно виправдовувати шалено прибутковий бізнес з енергетичним монстром зі сходу.

4. НАТО і колективний Захід загалом вчасно не виробили дієвої стратегії протистояння росії, окрім як політики звичайного угодовства. НАТО і його держави ось уже понад 30 років намагаються надміру заспокоїти росію. Наочний приклад – енергетична політика ФРН урядів Шрьодера і Меркель. Як влучно зазначає професор Ігор Тодоров, «Західний світ раз за разом давав шанс дипломатії, в той час як Путін раз за разом, рік за роком давав шанс своїм бомбардувальникам, пропагандистам і професійним отруювачам» [1].

Героїзм українців останнього десятиліття проявився не завдяки, а великою мірою всупереч політиці Заходу щодо Росії. До Варшавського саміту НАТО 2016 р. термінологія стратегічного стримування була практично відсутня у дискусіях щодо шляхів врегулювання новітньої кризи європейської безпеки та підриву стабільності на Європейському континенті. Росія була визнана агресором лише в Стратегічній концепції альянсу 2022 року і названа «головною загрозою безпеки», а не противником. Окремо підкреслено, що Альянс «не прагне до конфронтації та не становить загрози для рф», що саме по собі звучить як елемент самозаспокоєння і прагнення замирити агресора [2].

5. НАТО критично мало зробило для дієвості своєї спроможності реагувати на безпосередні військові конфлікти. Альянс не здатен повноцінно реагувати на масштабні конфлікти на своїй же периферії, на кшталт югославського першої половини 1990-х років, чи сучасного українського. Ідеться насамперед про згуртованість і рішучість дій, та не лише про масштабні конфлікти. Згадаймо досвід подолання громадянської війни в Лівії 2010 року. До того була російська

агресія проти Грузії, а з 2014 року – інтервенція в Україні. Звичайно кожен випадок з названих своєрідний, але загальна тенденція очевидна, і свідчить не на користь Альянсу.

6. Стратегічною перемогою НАТО постбіполярного періоду вважається політика розширення за рахунок прийняття нових держав-членів з різних регіонів Європи. Утім жодна із запрошених до членства в останні два десятиліття країн не може похвалитися потужним військовим потенціалом, що здатен реально підсилити військові спроможності організації. Виняток становлять лише Фінляндія і промислово розвинена Швеція. Уже численні факти залітання та навіть падіння балістичних ракет і дронів, що запускали на територію різних країн Європи з та відсутність адекватної реакції на них керівництва НАТО засвідчили загальну неготовність Альянсу стати дієвим механізмом протистояння наростанню агресії РФ в Європі.

7. До усього цього додалася і криза в середині самого НАТО. У середині Альянсу відбувається боротьба груп впливу, країн з різним баченням проблем безпеки і різними внутрішніми суспільними настроями, та як наслідок – різною мотивацією, що в умовах війни на його безпосередніх рубежах вимагає наявності політичного лідера зі значним міжнародним авторитетом, якого б визнавали і в Європі, і в США. Вочевидь сьогодні такої персони бракує.

8. Уже традиційною залишається невирішеною проблема недофінансування військових ресурсів НАТО європейськими країнами та надмірний перекосяк в показниках обсягів забезпечення Альянсу на користь США. Однак Вашингтон, маючи головну проблему у стримуванні світових амбіцій Пекіна, не зможе ефективно воювати на два фронти. Тим більше внутрішньополітичні протиріччя наочно продемонстрували обмежені можливості американської політичної системи постачати масштабну військову допомогу Україні «стільки, скільки буде потрібно». Результати самітів Альянсу у Вільнюсі 2023 року, Вашингтоні 2024 року та Гаазі 2025 року свідчать, що провал Бухареста 2008 року усе ще ризикує повторитися.

9. Привабливо демократичні механізми функціонування НАТО і досягнення консенсусу різноголосся хоча й досі виглядали доволі ефективно, все ж несуть чимало ризиків в умовах, коли численна і добре озброєна армія агресора стоїть недалеко від кордонів Альянсу. Ідеться насамперед про наявність відвертих країн-«троянських коней» та агентів російського впливу в НАТО, на кшталт Угорщини і Словаччини, чинне керівництво яких веде відверту проросійську та антиукраїнську політику. Відлуння такої політики відчувається і в ряді інших держав-членів Альянсу. Як показує практика, надати летальне озброєння країні-не члену НАТО, котра його потребує, через механізми Альянсу складно навіть за наявності відповідного рішення держави-власника.

10. Наявна конфігурація відносин між НАТО і ЄС послаблює обидві організації, адже стримує розвиток європейської військової індустрії, що поступається американським конкурентам. США поступово втрачають можливості світового безпекового жандарма. Однак альтернативи цій реальності євро-атлантичний світ так і не створив. Намагання американців бодай частково

перенести тягар гарантування безпеки Європи на самих європейців досі зазнавали невдачі. Серед десяти провідних світових фірм-виробників зброї уже традиційно європейські забезпечують усього 1-2 позиції. Решта – американські і британські військові корпорації. Попри створення розгалужених структур функціонування Спільної зовнішньої і безпекової політики ЄС її стратегічна обмеженість очевидна. Пікантності ситуації додає той факт, що переважна більшість держав є членами паралельно і ЄС, і НАТО. При цьому військово-технічний голод відчуває як одна, так і інша організація.

Європейські еліти в умовах непередбачуваних політичних процесів в США та загального провалу санкційної політики проти росії нарешті починають усвідомлювати, що західний світ не оминуть загрози війни. При цьому первинне завдання цієї підготовки цілком зрозуміле – підтримка України як головного плацдарму для захисту Європи і безпеки країн НАТО та ЄС.

11. Доводиться констатувати, що Північноатлантичний Альянс досі не виробив стратегії довгострокової військової допомоги Україні. Серед провідних членів НАТО відсутня єдність позицій і щодо необхідності швидкого прийняття України в Альянс. Як не дивно, проти виступають насамперед уряди США і Німеччини, які всіляко уникають можливості прямої конфронтації з Росією.

На поточному етапі відносин Україна – НАТО головна увага приділяється розробці програми («дорожня карта») для переходу України до повної оперативної сумісності з Альянсом. Також Україна отримала від НАТО рекомендації щодо вступу, включаючи боротьбу з корупцією та підтримку прав людини, що загалом уже стали традиційними. Україна ще 12 червня 2020 року офіційно здобула статус партнера НАТО із розширеними можливостями, який дозволив досягнути секторальної (оперативної) взаємосумісності. Однак положення схваленої на Мадридському саміті (червень 2022 р.) Стратегічної концепції НАТО щодо України в умовах відкритої російської військової агресії звучать цинічно обмежено. Можна лише подивуватися розміщенню України за значенням в одному рядку з Боснією та Герцеговиною і Грузією.

Відкриття вікна можливостей для вступу України до НАТО стане можливим насамперед після вирішення ряду нагальних внутрішніх проблем в самому Альянсі, насамперед реального гарантування безпеки його східного флангу, хоча без України вона ніколи повноцінною не буде. Вирішальним чинником стане перемога України у війні, але в Європі і США критична маса еліт повинна зрозуміти, що це справа не самої України, а їх теж.

12. У світлі безпекової ситуації в Центрально-Східній Європі (далі – ЦСЄ) останнього десятиліття доводиться констатувати фактичний провал оборонного забезпечення країн регіону, які опинилися на передовій лінії потенційного протистояння російській агресії. Ідеться як про несвоєчасність та недостатність ресурсів Альянсу щодо формування системи оборони в регіоні, так і проблеми реформування національних збройних сил його держав-членів, які власне і формують такі ресурси. При цьому, як виявилось, чи не головною проблемою стала політична складова процесу – готовність НАТО і національних урядів

приймати своєчасні адекватні рішення про застосування наявних ресурсів в умовах стрімкого наростання реальної загрози безпеці.

Як видно з усього, НАТО перебуває на початковому етапі реалізації нової оперативної концепції «стримування шляхом недопущення удару» як превентивного механізму можливої окупації частини його територій, яка замінила концепцію «стримування шляхом удару у відповідь». Вона передбачає комплекс заходів розвитку потенціалу організації, насамперед постійне розміщення значних контингентів військ НАТО біля кордонів з росією, які наразі проходять етап взаємоузгодження. Ідеться і про попередження гібридних, кібернетичних і навіть космічних атак.

13. Окремі застереження виникають і щодо унікально швидкого прийняття до лав НАТО досі нейтральних Фінляндії і Швеції (перебуває на фінальному етапі вступу). Прийняття нових членів після тривалої перерви стало прямим наслідком російського вторгнення в Україну і безумовно подається як посилення Альянсу. Однак при цьому не варто забувати, що НАТО отримало додаткових 1300 км кордону зі своєю головною загрозою – росією, які потрібно захищати. Імовірність вторгнення російських військ з цього напрямку доволі висока, про що уже встиг прямо заявити Путін. Також виникає логічне запитання, чи не більш доцільно було б зосередитися насамперед на оперативній розробці і впровадженні програми військової допомоги Україні, повної інтеграції її оборонного комплексу в систему НАТО (навіть без перспективи пришвидшеного членства), ніж терміново брати на себе додаткові територіальні оборонні зобов'язання і шукати додаткових проблем з гарантуванням безпеки східних рубежів, маючи під боком найбільшу війну в Європі з часів Другої світової. У цьому рішенні лідерів Альянсу можна помітити певну спробу відволікти увагу широкої громадськості від безпосередніх проблем на фронті і прикрити неготовність організації оперативно реагувати на масштабні системні виклики безпеки за рахунок піару її потенціалу.

Отож, НАТО виявився неготовим до розгортання повномасштабної війни на межі своїх сучасних східних кордонів, оперативного впровадження адекватної стратегії протистояння відповідним викликам і загрозам. Міжнародна система безпеки не має дієвої відповіді на питання механізму завершення війни в Україні та ліквідації загроз для міжнародного світопорядку, які вона несе. Реагуючи на цей виклик запізніле НАТО має привести власні засоби та методи стримування відповідно до нового покоління загроз, зокрема до застосування різних видів агресії проти слабких держав і держав середнього рівня військового потенціалу, вразливих до безпосереднього військового вторгнення, інформаційної та «гібридної» війни. Росія веде війну не лише конкретно проти України, але загалом проти Заходу. Тому він повинен нарешті бути готовим давати рішучу відповідь на вказані загрози і нарешті навчитися діяти превентивно.

Справжнім індикатором здатності НАТО стабілізувати міжнародну ситуацію в Європі повинні бути кроки зі створення реального збройного щита для України, який би змусив росію відмовитися у подальшому від планів продовжувати повномасштабну війну проти нашої держави. В іншому випадку

деградація і занепад стануть неминучими супутниками майбутнього НАТО і демократичних міжнародних структур в Європі і світі.

Список використаних джерел:

1. Тодоров І.Я. Євроатлантична інтеграція України. Історія та сучасність. Навчальний посібник. Ужгород: ТОВ “Рік-У”, 2022. 376 с.
2. Стратегічна концепція НАТО 2022. URL: www.nato.int/strategic-concept/#StrategicConcept

Демиденко Володимир Олексійович
професор кафедри конституційного права навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВІД ІМІТАЦІЇ ДО ДІЄВОСТІ: СПІЛЬНІ МУНІЦИПАЛЬНІ ЦІННОСТІ УКРАЇНИ ТА ЄС В СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ ВІД АСТРОТУРФІНГУ ЯК ЕЛЕМЕНТУ СУЧАСНОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Сучасна цифрова епоха радикально трансформувала поле бою, перетворивши інформаційно-комунікаційний простір на стратегічну арену. Більше того, варто наголосити, що сучасну війну можна програти ще задовго до початку відкритого військового вторгнення. Якщо програно інформаційно-комунікаційний аспект гібридної агресії, якщо зруйновано довіру, підірвано єдність та нівельовано спроможність суспільства до організованого та стійкого опору – це рівнозначно капітуляції національної стійкості на стратегічному рівні. Ескалація до збройного конфлікту в такому випадку неминуче призводить до критичної втрати державної та муніципальної керованості та стійкості.

Нині швидкість поширення інформації, анонімність мереж та доступність високотехнологічних інструментів відкрили широкі й небачені раніше можливості для зловмисників. Найбільш цинічними, підступними та цивілізаційно злочинним супротивником у цій сфері є російські кібервійська та спецслужби. На жаль, їхній стратегічний потенціал, системний характер та глобальний масштаб впливу, що ґрунтується на брехні, маніпуляціях та руйнуванні базових демократичних цінностей, часто критично недооцінюються в Україні, державах-членах ЄС та й загалом світовій спільноті. Адже мова йде про потужний, централізований державний російський кіберапарат, метою якого є не лише здійснення кібершпигунства та дезінформації, а й параліч критичної інфраструктури та демонтаж демократичних інститутів зсередини.

Ця деструктивна діяльність набуває особливої загрози на муніципальному рівні, адже атаки на місцеве самоврядування та об'єкти критичної інфраструктури громад безпосередньо підривають муніципальну безпеку та операційну спроможність демократії, паралізуючи життя громадян і поглиблюючи соціальний розкол. Їхня кінцева мета — дестабілізація